

Боковець Вікторія Вікторівна, канд. екон. наук, доц., здобувач кафедри менеджменту Національного університету харчових технологій, доц., кафедра менеджменту і адміністрування, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. Адреса: вул. Пирогова, 112, кв. 52, Вінниця, 21000. Тел.: 0969598999; e-mail: bokovets_v@mail.ru.

Боковець Вікторія Владимировна, канд. екон. наук, доц., соискатель кафедры менеджмента Национального университета пищевых технологий; доцент кафедры менеджмента и администрирования Винницкого торгово-экономического института Киевского торгово-экономического национального университета. Адрес: ул. Пирогова, 112, кв. 52, г. Винница, 21000. Тел.: 0969598999; e-mail: bokovets_v@mail.ru.

Bokovets Victoria, Ph.D., associate professor, Competitor of Management Department of the National University of Food Technologies, docent, Department of Management and Administration, Vinnitsa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics. Address: Pirogov. str., 112, 52, Vinnitsa, 21000. Tel.: 0969598999; e-mail: bokovets_v@mail.ru.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. М.В. Чорною.
Отримано 1.08.2015. ХДУХТ, Харків.*

УДК 338.43:634.8(477)

ТЕНДЕНЦІЇ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ

В.М. Кучеренко

Розглянуто загальні питання та фактичні реалії вітчизняних поглядів на місце по експорту та імпорту продукції в АПК, зокрема у виноробній галузі, які багато в чому є недосконалими, економічно невиваженими. Зовнішньоекономічна діяльність практично не інтегрована у світові процеси, а аграрні суб'єкти підприємництва важко пробиваються на зовнішні ринки. Проблема експортоспроможності АПК, зокрема у виноробній галузі, та загалом лібералізації зовнішньоекономічної діяльності набула особливої актуальності для

© Кучеренко В.М., 2015

України. Проаналізовано світову виноробну промисловість та торгівлю вином, яка розглядається як сума експорту та імпорту всіх країн за обсягом та вартістю. Оцінено рівень розвитку виноградарства в Україні, який значно поступається світовому рівню. Акцентовано увагу на розвитку державної підтримки виноробної галузі України з урахуванням світового досвіду. Саме з означених позицій розглядається підхід до визначення тенденції експортно-імпоротної діяльності виноробної галузі України, за якою звертають увагу на зберігання тенденції щодо цінової переваги імпорту над експортом.

Ключові слова: зовнішні ринки, світове виробництво вина, торгівля, виноробна галузь, експорт та імпорт вина, ціни.

ТЕНДЕНЦИИ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВИНОДЕЛЬЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

В.Н. Кучеренко

Рассматриваются общие вопросы и фактические реалии отечественных взглядов на место по экспорту и импорту продукции в АПК, в частности винодельческой отрасли, которые во многом несовершенны, экономически невзвешены. Внешнеэкономическая деятельность практически не интегрирована в мировые процессы, а аграрные субъекты предпринимательства трудно выходят на внешние рынки. Проблема экспортоспособности АПК, в частности в винодельческой отрасли, и в целом либерализации внешнеэкономической деятельности приобрела особую актуальность для Украины. Анализируется мировая винодельческая промышленность и торговля вином, которая рассматривается как сумма экспорта и импорта всех стран по объему и стоимости. Оценивается уровень развития виноградарства в Украине, который значительно уступает мировому уровню. Акцентируется внимание на развитии государственной поддержки винодельческой отрасли Украины с учетом мирового опыта. Именно из указанных позиций рассматривается подход к определению тенденции экспортно-импортной деятельности винодельческой отрасли Украины, в которой акцентируется внимание на сохранении тенденции ценового преимущества импорта над экспортом.

Ключевые слова: внешние рынки, мировое производство вина, торговля, винодельческая отрасль, экспорт и импорт вина, цены.

TRENDS IN EXPORT-IMPORT ACTIVITY OF WINE INDUSTRY

V. Kucherenko

The article reviews general issues and actual realities of domestic views on the place of production's export and import in agriculture, especially in wine industry, which have drawbacks in many respects and which are not economically

balanced. External economic activity is practically not integrated into global processes, and agricultural business entities break hard into foreign markets. The problem of exportability in agriculture, particularly in wine industry, and liberalization of external economic activity in general became especially actual for Ukraine.

The author analyzes the global wine industry and wine trade, which is considered as the sum of export and import of all countries in scope and price. The author assesses the level of viticulture's development in Ukraine, which significantly concede to international standards. The attention is focused on the development of state support of wine industry of Ukraine in the view of international experience. Especially from mentioned positions the author reviews the approach to determine the trend in export-import activity of wine industry in Ukraine, according to which the author pays attention on keeping the trend of price advantage in import over export.

Keywords: foreign markets, global wine production, trade, wine industry, export and import of wine, prices.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Зовнішньоекономічна діяльність України практично не інтегрована у світові процеси, а аграрні суб'єкти підприємництва важко пробиваються на зовнішні ринки. Ефективна робота ринків має вирішальне значення для досягнення загальної економічної ефективності, а отже, високої конкурентоспроможності галузей, зокрема виноробної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження в цьому напрямі у виноробній галузі потребують подальшого поглиблення в пошуку шляхів підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності виноробної галузі України.

Проблема експортоспроможності виноробної галузі та загалом лібералізації зовнішньоекономічної діяльності набула особливої актуальності для України [1–3]. Визначення тенденції експортно-імпоротної діяльності виноробної галузі України, дозволяє шукати протидії посиленню експансії закордонної винної продукції на внутрішній ринок, що створює реальну загрозу існуванню вітчизняного виноградарства та виноробства.

Метою статті є визначення тенденцій експортно-імпоротної діяльності виноробної галузі України в умовах важкого пробивання на світові зовнішні ринки та потреби розвитку державної підтримки виноробної галузі України з урахуванням світового досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна робота ринків має вирішальне значення для досягнення загальної економічної

ефективності, а отже, високої конкурентоспроможності галузей, зокрема виноробної. Функціонування ринку має стимулювати ефективну економічну діяльність. Інакше довготривалі економічні та соціальні наслідки можуть виявитися вкрай негативними. Тому варто уникати «ручного управління» та будь-яких заходів, які не узгоджуються з принципом ефективності ринку виноробної продукції, та здійснення інших заходів стосовно виноробної галузі.

Фактичні реалії вітчизняних поглядів на місце експорту та імпорту продукції багато в чому є недосконалими, економічно невиваженими. За їх допомогою до останнього часу не вдалося забезпечити бажаних сподівань щодо подолання кризи в зовнішньоекономічній діяльності економіки України, зокрема в окремих галузях АПК, яка невиправдано затягнулася. Загальними ознаками кризи стали різке розбалансування між експортом й імпортом, деформація структури експорту й імпорту; стрімке падіння обсягів експорту товарів; формування структури експорту під впливом стихійних процесів; обмежена відтворювальна можливість експорту та структурний стан імпорту; порушення антимонопольного законодавства; недобросовісна конкуренція. Саме тому зовнішньоекономічна діяльність практично не інтегрована у світові процеси, а аграрні суб'єкти підприємництва важко пробиваються на зовнішні ринки.

Зазначимо, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому середовищі виробництва вина, яке пов'язане насамперед з особливістю виноградної галузі, як соціально-економічного та природно-біологічного комплексу, основною метою якого є виробництво сільськогосподарської продукції – винограду, продукту харчування та сировини для виноробної промисловості та пов'язані з цим проблеми як національної безпеки загалом, так і продовольчої безпосередньо. Виділяють чотири основні етапи формування системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) в АПК України: 1) становлення законодавчої бази щодо ЗЕД (1991–1992 рр.); 2) період лібералізації ЗЕД (1993–1995 рр.); 3) період застосування обмежень щодо імпорту та захисту національного виробника (1996–1998 рр.); 4) удосконалення системи державного регулювання ЗЕД відповідно до вимог СОТ (починаючи з кінця 1998 року і до сьогодні).

Проблема експортоспроможності АПК та лібералізації загалом зовнішньоекономічної діяльності набула особливої актуальності для

Україні, зважаючи на її прагнення стати повноправним членом СОТ. Проте процес лібералізації національної економіки слід здійснювати відповідно до результатів структурної перебудови, поетапно та зважено, з урахуванням особливостей України. Такий процес повинен відповідати конкурентоспроможності національної економіки, інакше під тиском сильних зарубіжних конкурентів вітчизняні виробники будуть витіснені не лише із зовнішнього, але і внутрішнього ринку. Крім того, важливо визначити перелік продукції, яка повинна вироблятися в Україні незалежно від стану кон'юнктури світового ринку та конкурентного середовища на внутрішньому ринку. Саме з означених позицій розглянемо підхід до визначення тенденції експортно-імпоротної діяльності виноробної галузі.

Світова виноробна промисловість нараховує близько 1200 найменувань виноградних вин, які відрізняються між собою різноманітністю складу, смаковими, ароматичними відтінками й технологією виготовлення.

За загальноприйнятою на практиці й у торгівлі класифікацією виноградні вина залежно від технології виготовлення розділяються на групи. Кожна група вина, за складом (переважно за вмістом спирту та цукру) ділиться на категорії. У свою чергу кожна категорія залежно від смакових, ароматичних і кольорових особливостей розділяється на типи.

Виноградне вино відіграє важливу роль у міжнародній торгівлі. Світова торгівля вином розглядається як сума експорту всіх країн за обсягом та вартістю. Світову динаміку реалізації вин за 2000–2014 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Світова динаміка реалізації вина за 2000–2014 рр.*

Рік	Загальний обсяг реалізації	
	млн гектолітрів	млрд євро
1	2	3
2000	60	12
2001	65	12
2002	68	15
2003	72	15

Продовження табл. 1

1	2	3
2004	77	15
2005	79	16
2006	84	18
2007	89	20
2008	90	20
2009	88	18
2010	96	21
2011	103	23
2012	104	25
2013	101	26
2014	104	26

* За даними FAO <http://faostat.fao.org>

Наведені дані показують, що у 2014 році обсяг світової торгівлі вином збільшився на 2,97%, проте з точки зору вартості залишився на такому самому рівні, як у 2013 році. Загальна картина показує зростання реалізації вина з 60 млн гектолітрів у 2000 р. до 104 млн гектолітрів у 2014 р., тобто на 73,3%. Обсягу реалізації збільшились із 12 млрд євро у 2000 р. до 26 млрд євро у 2014 р. або у 2,1 разу. У торгівлі вином у 2014 році домінують Іспанія, Італія та Франція, які разом становлять більшу частку експорту у вартісному вираженні та 57,6% світового ринку за обсягом.

Таблиця 2

Світова торгівля за типами продукції у млн гектолітрів*

Вина	2013 р.	2014 р.	Відхилення	
			млн гектолітрів	%
Ігристі вина	648	693	45	7
Бутильовані вина	5442	5494	52	1
Виноматеріали	3726	3773	47	1
Усього	9816	9960	144	1,5

* За даними FAO <http://faostat.fao.org>

Світову торгівлю за типами продукції за 2013–2014 рр. у млн гектолітрів наведено в табл. 2 та за вартістю млн євро в табл. 3. Дані таблиць свідчать про незначне зростання світової торгівлі в обсягах у 2014 р. порівняно з 2013 р. на 1,5% та за вартістю зменшення на суму 187 млн євро або на 1%.

Таблиця 3

Світова торгівля за типами продукції за вартістю млн євро*

Вина	2013 р.	2014 р.	Відхилення	
			млн євро	%
Ігристі	4418	4657	239	5
Бутильовані	18292	18191	-101	-1
Виноматеріали	3024	2699	-325	-11
Усього	25734	25547	-187	-1

* За даними FAO <http://faostat.fao.org>

До недавнього часу лише деякі люди в нашій країні не могли оцінити високоякісні іноземні вина. Сьогодні ж багато марок французьких, німецьких, молдавських, грузинських, рідше іспанських, американських, австралійських та вин інших країн широко пропонується споживачам у торговельній мережі всіх областей України. Крім того, попит на дорогу високоякісну продукцію у світі з кожним роком зростає, про що свідчить світова статистика найбільших експортерів та імпортерів винопродукції за 2014 р. (табл. 4).

Таблиця 4

Основні торговельні потоки винопродукції у 2014 році

Найбільші експортери		Найбільші імпортери	
країна	млн гектолітрів	країна	млн гектолітрів
Іспанія	22,6	Німеччина	15,2
Італія	20,6	Великобританія	13,4
Франція	14,4	США	10,7
Чилі	8	Франція	6,5
Австралія	7,3	Російська Федерація	4,7
		Китай	4,6

* За даними FAO <http://faostat.fao.org>

Сьогодні рівень розвитку виноградарства та виноробства в Україні значно поступається світовому. Упровадження передових технологій виробництва винограду вітчизняні підприємства почали лише з 2000 року, на відміну від планомірного вдосконалення таких технологій за кордоном із початку 70-х років минулого століття. Цим і пояснюється той факт, що на сьогодні українські товаровиробники ще не вийшли на конкурентоспроможний рівень. А в разі припинення фінансової підтримки з боку держави Україна через 7–8 років може втратити промислове виробництво винограду, що зробить і поставить внутрішній ринок продукції цієї культури повністю залежним від імпорту.

Зазначимо, що в країнах ЄС держбюджетні дотації виноробам становлять у середньому 1 євро за 1 л виробленого вина. Лише на перегонлять його надлишків виноградарі щороку отримують від своїх держав півмільярда євро. Дотації на корчування старих виноградників і насадження нових сягають 7500 євро на кожний гектар площі. До 2014 року обсяг підтримки виноробів від Єврокомісії становив 1,3 млрд євро. Україна взяла на себе певні зобов'язання під час вступу до СОТ щодо встановлення імпорتنних мит на алкоголь. Зокрема з моменту членства в цій організації ставка імпортного мита на міцний алкоголь була знижена з 7,5 євро/літр 100%-го спирту до 3,5 євро/літр 100%-го спирту, а на вина – із 2–3 євро/літр до 0,3 євро/літр, що потребує сьогодні перегляду з позиції стимулювання експорту. В Україні збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства належить до загальнодержавних податків і зборів. Передбачено, що цей збір буде стягуватися до 1 січня 2018 року. Ставка збору – 1,5% від об'єкта оподаткування (зауважимо, що у 2011 році до Закону України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» було внесено зміни, якими передбачалося збільшення ставки збору з 1 до 1,5 відсотків). Зауважимо, що Законом України «Про державний бюджет України на 2014 рік» [4] у п. 3 ст. 12 було передбачено встановити, що джерелами формування спеціального фонду Державного бюджету України на 2014 рік у частині фінансування є надходження: «залишок коштів, джерелом формування яких були надходження збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства до 2013 року». На жаль, уже Законом України «Про державний бюджет України на 2015 рік» [5] надходження збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства не були передбачені. Таким чином, розвиток державної підтримки виноробної галузі України з урахуванням світового досвіду є

важливим поштовхом для формування ринку винограду та продуктів його переробки, який втрачається.

Українська продукція експортується перш за все до Російської Федерації, Білорусі, а також Німеччини, Австрії, Швейцарії, США, Канади, Польщі, Словаччини та ін. Більше 90% загального експорту вина виноградного припадає на Росію (через існування заборони на ввезення до Росії вина з Грузії).

Детальну динаміку обсягів експорту та імпорту винопродукції України за період 2012–2015 рр. (січень–квітень) подано в табл. 5. Дані таблиці показують отримання позитивного сальдо у 2012 р. в обсязі 1215,4 тис. дал та одночасно від’ємне сальдо в грошовому вимірі – 58869,5 тис. доларів США, що свідчить про цінові переваги імпорту над експортом. Ціна 1 дал винопродукції імпорту у 2012 р. становила 34,79 доларів США проти ціни на експорт 13,79 доларів США або спостерігається зменшення ціни у 2,5 разу. У тому числі в країнах СНД у 2012 р. отримано позитивне сальдо в обсязі + 3212,1 тис. дал та позитивне сальдо у грошовому вимірі – 34765,9 тис. доларів США, що свідчить про збільшення обсягів експорту (4300,2 тис. дал) над імпортом (1088,1 тис. дал) за незначної цінової переваги імпорту над експортом. Ціна 1 дал винопродукції імпорту в країні СНД у 2012 р. становила 12,37 доларів США проти ціни на експорт 11,21 доларів США або спостерігається зменшення ціни на 10,3%. Одночасно можна простежити збереження динаміки зменшення позитивного сальдо до 1 629,8 тис. дал у 2014 р. та до 1 645,1 тис. дал за чотири місяці 2015 р. та одночасно від’ємного сальдо у грошовому вимірі – відповідно –73 835,4 тис. доларів США та за чотири місяці 2015 р. –3 560, 0 тис. доларів США. Ціна 1 дал винопродукції всього по імпорту у 2014 р. становила 37,63 доларів США проти ціни на експорт 8,79 доларів США або відбувається зменшення ціни у 4,3 рази проти 2,5 рази у 2012 р.

Позитивне сальдо за 2014 р. та чотири місяці 2015 р. має місце за групою країн СНД, яке становить відповідно 3 445,3 тис. дал та 1836,5 тис. дал за чотири місяці 2015 р. та одночасно позитивне сальдо у грошовому вимірі відповідно 18 667,0 тис. доларів США та 8 343,8 тис. доларів США за чотири місяці 2015 р., що пов’язано перевагою обсягів експорту над імпортом. Подібну картину можна спостерігати і за даними Російської Федерації. При цьому обсяги імпорту у 2012 р. за даними Російської Федерації становили 2,4 тис. дал із подальшою відсутністю обсягів імпорту винопродукції. Одночасно обсяги експорту винопродукції у 2012 р. становили 4 252,1 тис. дал, у 2013 р. 5 696,9 тис.

дал, у 2014 р. 3 976,3 тис.дал та за чотири місяці 2015 р. експорт винопродукції становив 1 879,8 тис. дал.

Від'ємне сальдо зберігається за групою інших країн світу та Європи. При цьому зберігається така сама тенденція щодо цінової переваги імпорту над експортом, яка мала місце у 2012 р. та попередні періоди. Так, ціна 1 дал винопродукції імпорту за групою інших країн світу у 2014 р. становила 43,21 доларів США проти ціни на експорт 21,70 доларів США або зменшення ціни у 2 рази порівняно з ціною 1 дал винопродукції імпорту за групою інших країн світу у 2012 р., яка становила 44,50 доларів США проти ціни на експорт 35,20 доларів США або зменшення ціни у 1,3 рази, що свідчить про здешевлення експорту винопродукції.

Тенденцію збільшення від'ємного сальдо бачимо під час аналізу динаміки обсягів експорту та імпорту винопродукції України за період 2012-2014 рр. з Європи, що пов'язано як із перевагою обсягів імпорту над експортом, так і грошовим виміром. Так, ціна 1 дал винопродукції всього за імпортом з Європи у 2014 р. становила 48,44 доларів США проти ціни на експорт 31,42 доларів США або зменшення ціни у 1,5 рази. Такий стан потребує розробки заходів протидії посиленню експансії закордонної винної продукції на внутрішній ринок, що створює реальну загрозу існуванню вітчизняного виноградарства й виноробства.

Висновки. 1. Тенденції експортно-імпортної діяльності виноробної галузі свідчать, що світова виноробна промисловість нараховує близько 1200 найменувань виноградних вин, які відрізняються між собою різноманітністю складу, смаковими, ароматичними відтінками й технологією виготовлення. Виноградне вино відіграє важливу роль у міжнародній торгівлі. Загальна картина показує світове зростання реалізації вина з 60 млн гектолітрів у 2000 р. до 104 млн гектолітрів у 2014 р. або збільшення становило 73,3%. Світові обсяги реалізації збільшились із 12 млрд євро у 2000 р. до 26 млрд євро у 2014 р. або у 2,1 рази. У торгівлі вином у 2014 році значною мірою домінують Іспанія, Італія та Франція, які разом становлять більшу половину експорту у вартісному вираженні та 57,6% світового ринку за обсягом.

2. Рівень розвитку виноградарства в Україні ще значно поступається світовому рівню. Цим і пояснюється той факт, що

Таблиця 5

**Динаміка обсягів експорту та імпорту винопродукції України
за період 2012–2015 рр. (січень-квітень)**

Країни	Тис. дал				Вартість, тис. доларів США			
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р. (січень-квітень)	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р. (січень-квітень)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Імпорт								
Усього	3601,4	3822,0	3056,7	492,7	125302,2	152465,7	115014,7	16666,6
1. Країни СНД	1088,1	932,4	587,4	85,3	13463,7	13361,8	8323,8	968,4
2. Російська Федерація	2,4	0,0	0,0	0,0	95,0	0,0	0,0	0,0
3. Інші країни світу	2513,4	2889,6	2469,3	407,4	111838,5	139103,9	106691,0	15698,2
4. Європа	1181,0	1385,2	1386,2	255,3	67546,0	84412,0	67155,2	11042,5

Продовження табл. 5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Експорт								
Усього	4816,8	6392,4	4686,4	2137,8	66432,7	84152,7	41179,3	13106,6
1. Країни СНД	4300,2	5800,6	4032,7	1921,8	48229,6	65755,9	26990,8	9312,2
2. Російська Федерація	4252,1	5696,9	3976,3	1879,8	47775,6	64377,8	26554,6	9088,5
3. Інші країни світу	516,6	591,8	653,7	216,0	18203,0	18396,7	14188,6	3794,4
4. Європа	212,6	190,8	141,5	18,9	6929,4	7199,0	4447,0	374,5
Сальдо								
Усього	1215,4	2570,4	1629,8	1645,1	-58869,5	-68313,0	-73835,4	-3560,0
1. Країни СНД	3212,1	4868,2	3445,3	1836,5	34765,9	52394,1	18667,0	8343,8
2. Російська Федерація	4249,7	5696,9	3976,3	1879,8	47680,6	64377,8	26554,6	9088,5
3. Інші країни світу	-1996,7	-2297,8	-1815,6	-191,4	-93635,5	-120707,2	-92502,4	-11903,8
4. Європа	-968,4	-1 194,4	-1244,6	-236,5	-60616,6	-77213,0	-62708,2	-10668,0

сьогодні українські товаровиробники ще не вийшли на конкурентоспроможний рівень. А в разі припинення фінансової підтримки з боку держави Україна через 7–8 років може втратити промислове виробництво винограду, що зробить внутрішній ринок продукції цієї культури повністю залежним від імпорту. Розвиток державної підтримки виноробної галузі України з урахуванням світового досвіду є важливим поштовхом для формування ринку винограду та продуктів його переробки, який характеризується тенденцією до втрати.

3. Динаміка обсягів експорту та імпорту винопродукції України за період 2012–2015 рр. (січень–квітень), свідчить про збереження динаміки зменшення позитивного сальдо до 1 629,8 тис. дал у 2014 р. та до 1 645,1 тис. дал за чотири місяці 2015 р. та одночасно від’ємного сальдо у грошовому вимірі відповідно –73 835,4 тис. доларів США та за чотири місяці 2015 р. –3 560,0 тис. доларів США. Позитивне сальдо за 2014 р. та чотири місяці 2015 р. має місце за групою країн СНД та Російській Федерації, від’ємне сальдо зберігається за групою інших країн світу та з Європи. При цьому зберігається така сама тенденція щодо цінової переваги імпорту над експортом, яка мала місце у 2012 р. та зберігається у подальшому, що потребує заходів для протидії.

Список джерел інформації / References

1. Случинська І. П. Тенденції консолідації в галузях харчової промисловості в умовах невизначеності зовнішнього середовища [Електронний ресурс] / І. П. Случинська, Н. І. Беренда. Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1363/3/kons.pdf>

Sluchynska, I.P., Berenda, N.I. "Trends in the areas of consolidation of the food-tunities in an uncertain environment" [Tendentcii konsolidatsii v galuzyah kharchovoi promislovosti v umovah neviznachenosti zovnishnogo seredovyscha], available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1363/3/kons.pdf>

2. Аметова Е. І. Формування та розвиток експортного потенціалу підприємств через управління його сублимаційною складовою / Е. І. Аметова // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. : у 2 ч. – К. : КНЕУ, 2012. – Ч. 1. – С. 7–16.

Ametova, E. (2012), "Formation and development of export potential of enterprises through management of its reactive component", *Formation of market economy*: Coll. Science. pr., in 2 parts. [Formuvannya ta rozvitok exportnogo potentsiala pidpriemstv cherez upravlinnya yogo sublimatsiynoyu skladovoyu], Kyiv National Economic University, Kyiv, Part 1, pp. 7-16.

3. Аметова Э. И. Расчет относительной величины экспортного потенциала винодельческой отрасли / Э. И. Аметова, В. Т. Белов // Економічний вісник НУТУ «Київський політехнічний інститут» : зб. наук. пр. — 2013. — № 9. С. 437–443.

Ametova, E.I., Belov, V.T. (2013), "The calculation of the relative value of the export potential of the wine industry," *Economic Bulletin NTUU "Kyiv Polytechnic Institute"*: Coll. Science. pr., No. 9, pp. 437-443.

4. Про Державний бюджет України на 2014 рік : Закон України № 719-VII від 16.01.2014, в редакції від 32.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

On State Budget of Ukraine for 2014 year. Low of Ukraine № 719-VII of 16.01.2014, as amended on 32.12.2014, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18> [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.-ua/laws/show/80-19>

5. Про Державний бюджет України на 2015 рік : Закон України № 80–VII від 28.12.2014, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.-ua/laws/show/80-19>

On State Budget of Ukraine for 2014 year. Low of Ukraine № 719-VII of 16.01.2014, as amended on 32.12.2014, available at: <http://zakon4.rada.gov.-ua/laws/show/80-19>

Кучеренко Володимир Михайлович, здобувач, кафедра менеджменту Національного університету харчових технологій, генеральний директор Української корпорації по виноградарству і виноробній промисловості О. О. Терещенко «Укрвінпром». Тел. : (044)2573919, 0508137647; e-mail: ukrvinprom_kyiv@ukr.net.

Кучеренко Владимир Михайлович, соискатель, кафедра менеджмента Национального университета пищевых технологий, генеральный директор Украинской корпорации по виноградарству и винодельческой промышленности «Укрвинпром». Тел. : (044)2573919, 0508137647; e-mail: ukrvinprom_kyiv@ukr.net.

Kucherenko Vladimir, Competitor of Management Department of the National University of Food Technologies, general director Ukrainian corporation on wine and wine industry «Ukrwineprom». Тел.: (044)2573919, 0508137647; e-mail: ukrvinprom_kyiv@ukr.net.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. М.В. Чорною, д-ром екон. наук О.Б. Бутнік-Сіверським.

Отримано 1.08.2015. ХДУХТ, Харків.